

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ : ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20

1932

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΠΑΣΧΑΛΗ

ΤΡΕΙΣ ΕΝ ΘΡΑΚῃ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΙΖ' ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ ΝΕΙΛΟΣ ΜΗΝΤΡΙΝΟΣ (1688—1700)
ΚΑΙ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΠΥΡΙΔΟΣ (1801—1808)
ΚΑΙ ΙΩΣΗΦ ΛΕΦΑΚΗΣ (1814—1821)

Α'

Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλος Μηντρινὸς
(1688—1700)

Ἡ ἐπισκοπὴ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, ὅχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς Μητρό-
πολιν προαχθεῖσα, κεῖται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μεταξὺ
τῶν ἐπαρχιῶν Δέρκων καὶ Σηλυβρίας. Ἦτο ἐπισκοπὴ ἀνεξάρτητος, ἀλλ'
ὑπήγετο ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ κυριάρχου μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὅφ'
ὄν ὑπήγοντο καὶ οἱ ἐπίσκοποι Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτων, Μυριοφύτου
καὶ Περιστάσεως, Τυρολόης καὶ Σερεντζίων, εἰς προγενεστέρως δ' ἐποχὰς
καὶ οἱ ἐπίσκοποι Ραιδεστοῦ, Θεοδωρουπόλεως, Δωνίου, Παμφύλου, Μη-
δείας, Χερῶν, Ἀνδρανεῖας, Κύλας, Ἐξαμυλλίου καὶ Χαλκίδος⁽¹⁾.

Τὰ Ἀθυρα, νῦν Μπουγιούκ Τσεκμετζές, ὀνομάσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ
ὄμωνύμου ποταμοῦ καὶ κόλπου. Ὁ ποταμὸς Ἀθύρας, πηγάζων ἐκ τῶν Σε-
ρεντζίων ὄρεων, ῥεεῖ μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Προποντίδος, παρακάμπτων δὲ
τὴν πολίχνην τῶν Μετρῶν, ἐκβάλλει ἐντὸς τοῦ ὄμωνύμου κόλπου Ἀθύρα,
πλησίον τοῦ χωρίου Φανοσακρῶν.

Αἱ Μέτραι, μεσόγειος, εὐάερος καὶ ὥραία κωμόπολις, ὀνομαζομένη σή-
μερον Τσατάλτζα, ὄνομα δοθὲν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπέχει τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἑβδομήκοντα δύο χιλιόμετρα διὰ σιδηροδρομικῆς γραμ-

¹⁾ Βλ. *Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, Συνταγμάτιον περὶ τῶν ὀφφικίων, κληρι-
κῶν καὶ ἀρχοντικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἁγίας Ἐκκλησίας κλπ.* [ἐν Βουκουρεστίῳ] 1715, σ. ξς'.

μῆς, διερχομένης δι' αὐτῆς. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τῶν Μετρῶν ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου ἑλληνικός, ἀλλὰ μετὰ τὸν ὀσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, μετηνάστευσαν αὐτόθι πάμπολλοι Τοῦρκοι λόγῳ καὶ τῆς ἐκ Μετρῶν διαβάσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἦδη δὲ μετὰ τὴν κατόπιν τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς γενομένην ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, Ἕλληνες πλέον αὐτόθι δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, ἐδρεύων ἐν Τσατάλτζα, εἶχε τελευταῖον ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 300 λιρῶν Ὄθωμανικῶν (1).

Ὁ ἐξ Ἄνδρου ἱερομόναχος Νεῖλος Μηντρινὸς ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Μετρῶν τὴν 19 Φεβρουαρίου 1697, καθ' ἣν ἡμέραν ἀκριβῶς ὁ τέως Μετρῶν Μακάριος προήγετο εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι Ἄρτης ἀντέστησαν εἰς τὴν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ Μακαρίου καὶ ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος Β' ὁ Ἀκαρῶν ἠναγκάσθη νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς ὡς μητροπολίτου Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου τοῦ Μακαρίου. Ἀπεφάνθη δ' ὅτι ἐδικαιούτο οὗτος νὰ λάβῃ ἐτέραν ἀνεξάρτητον ἐπισκοπὴν ἀντὶ τῆς τῶν Μετρῶν, εἰς ἣν παρέμεινεν ἐπίσκοπος ὁ Νεῖλος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Νεῖλου ὡς ἐπίσκοπου Μετρῶν σημειοῦται εἰς δύο ἀναγραφὰς ἀρχιερέων, ἀκμασάντων ἐν τέλει τῆς ΙΖ' καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, ὧν μία μὲν ἐκδέδεται ἐν τῷ ΙΙ' τόμῳ τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ Φαβριχίου, κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1726, ἑτέρα δὲ ὑπὸ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κερραμέως ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ «Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» (σ. 468—478). Ἐν τῇ δευτέρῳ ταύτῃ ἀναγραφῇ σημειοῦνται ὡς ἐπίσκοποι Μετρῶν κατὰ σειρὰν Γεδεῶν, Μακάριος, Νεῖλος. Ἀναφέρεται δ' ὁ Νεῖλος ὡς ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς κώδικας.

Ἀναγράφεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλου μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐσεγετῶν τῆς ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει ἱερᾶς Μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας (2). Εἰς τὴν Μονὴν δὲ ταύτην καὶ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν πολιῷ γήρατι. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ εὐαγεῖ ταύτῃ μονῇ μετέστη ὡσαύτως πρὸς Κύριον καὶ ὁ ἐπίσης ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου οἰκουμενικὸς πατριάρχης Διονύσιος Γ' ὁ Βαρδαλῆς (3).

1) Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Μετρῶν καὶ Ἀθύρων μετῴτω ὁ φιλόστοργος ἀναγνώστης γενικώτερον Χρ. Κνήτη, Συμβολαὶ εἰς τὸν κατάλογον ἐπισκόπων Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, τ. ΚΗ', σ. 407, — *Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου* (νῦν μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος), ἸΙ Ἐπισκοπὴ Μετρῶν, ἔνθ. ἀν., τ. Α' (1910), ἀρ. 2.—*Μ. Ἰ. Γ[εδεῶν]*, Οἱ ἐπίσκοποι Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, ἔνθ. ἀν., ἀρ. 3—4.

2) [*Γερασίμου Σμυρνάκη*], Τὸ Ἅγιον Ὄρος, σ. 397.

3) *Μακαρίου Τριγῶνη*, Προσκνητῶρων Λαύρας, σ. 9-10.—*Μανουὴλ Ἰ. Γε-*

Κατὰ σημείωμα σωζόμενον ἐν τῷ Κώδικι τῆς ἐν Ἀνδρῶν μονῆς Παναχράντου, ὃ ἀρχιερεὺς Νεῖλος ἐδώρησατο τῷ 1708 εἰς τὴν μονὴν ταύτην σταυρὸν ἀργυροῦν, εἰκονίζοντα ἔνθεν μὲν τὴν Σταυρώσιν, ἐτέρωθεν δὲ τὴν Θεοτόκον καὶ κάτωθεν τοὺς δώδεκα ἀποστόλους. Ἐν ἐτέρῳ σημειώματι τοῦ Κώδικος τῆς ἰδίας μονῆς Παναχράντου ἀναγινώσκονται :

«1705. Ἐφέρθησαν ὑπὸ Νείλου ἀρχιερέως πρώην Μετρῶν καὶ Ἀθύρας τὸ ἐπίθετον αὐτοῦ Μηντηρινὸς δύο κιβώτια ἀσημένια, γράφουν δὲ καὶ τὸ ὄνομά του ἁπάνω· ἔτι δύο ἑξαπταίρουγα ἀσημένια· αὐτὰ εἶναι τοῦ ἱεροῦ δύο εὐαγγέλια, καθημερινὸν ἓνα, καὶ ἕτερον· καὶ ἀσημένιον σταυρὸν τοῦ μπακαρίου, τὸν ὅποιον βιάζουσι εἰς τὸ προσκυνητάρι ταῖς ἑορταῖς» (1).

Ὁ ἀρχιερεὺς Νεῖλος ἐμεγέθυνε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ 1713 καὶ τὴν Τράπεζαν τῆς ἐν Γαυρείῳ τῆς Ἀνδρῶν μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Ἀγίας καὶ ἐπέστρωσε τὸ δάπεδον αὐτῆς διὰ μαρμάρων, καθ' ἃ ἀναφέρει σημεῖωμα σωζόμενον ἐν τῷ Κώδικι τῆς μονῆς ταύτης καὶ ἔχον ᾧδε :

«† ἀμψύ' ἐμαρμαροστρώθη ἡ τράπεζα διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Νείλου ἀρχιερέως τοῦ ἐξ Ἀνδρου».

Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων γενομένων εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναχράντου ἀφιερωμάτων σώζεται τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον πατριαρχικὸν γράμμα :

«† Κοσμάς ἐλέφ' θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Εἴθισται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ καλῶς εἴθισται, τὸ κατοχυροῦν γράμμασι τὰς κατὰ καιροὺς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ συμφωνίας· δηλωτικὰ καὶ γὰρ εἰσι τῶν πραγμάτων τὰ γράμματα, καὶ κατὰ πάντα καιρὸν παραστατικὰ τῶν διαταχθέντων καὶ παραχθέντων· ἄλλως γὰρ δίχα τῆς τῶν γραμμάτων ὑπομνήσεως οὐκ ἔνεστι διαμνημονευόμενα τὰ πράγματα σώζεσθαι καθὰ διετάχθησαν καὶ ἐπράχθησαν.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν διαφορὰν ἐσχηκότες πρὸς ἀλλήλους ὅ,τε θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος πρώην Μετρῶν καὶ Ἀθύρων κύρ Νεῖλος, καὶ οἱ πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀνδρου ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Παναχράντου περιτινων ἱερῶν σκευῶν, ἤτοι δύο εὐαγγελίων ἀργυροκοσμημένων, καὶ δύο κιβωτίων ἀργυρῶν, καὶ σταυροῦ τοῦ παγκαρίου, καὶ λοιπῶν εἰδῶν προαποσταλέντων παρὰ τοῦ κύρ Νείλου εἰς τὸ ᾄθην μοναστήριον τῆς Παναχράντου, συμπαρέστησαν ἐπὶ συνόδου ἔμπροσθεν τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ ὁ μὲν κύρ Νεῖλος ἐζήτηε ἐπαναλαβεῖν τὰ ᾄθηντα ἱερά σκευή, ἅτε ἀποστείλας, φησί, εἰς τὸ μοναστήριον πρὸς φύλαξιν, σκοπὸν ἔχων παραγενέσθαι ἐκεῖσε,

δεῶν, Ὁ Ἀθῶς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, φωπ', σ. 159-160. Περὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχοῦ Διονυσίου τοῦ Γ' ὁ γράφων ἐμιλοπόννησεν ἴδιον φρόντισμα, ἀπομένον εἰσέτι ἀνέκδοτον.

1) Κώδικος μονῆς Παναχράντου σ. 172.

Δημ. Π. Πασχάλη

καὶ ἐὰν εὐαρεστηθῆ τότε ἀφιερῶσαι τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου τὰ σκευὴ ταῦτα, καὶ ποιῆσαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ. Ἀπελθὼν δὲ καὶ μὴ εὐαρεστηθῆς ἐζήτει ἐπαναλαβεῖν αὐτά· οἱ δὲ πατέρες τοῦ μοναστηρίου ἀπολογούμενοι ἔλεγον, ὡς ἀφιερῶσατο ὁ κύριος Νεῖλος τῷ ἱερῷ αὐτῶν μοναστηρίῳ ταῦτα, καὶ ἐν τάξει ἀφιερωμάτων ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτά, τὰ δ' ἐκκλησιαστικὰ ἀφιερῶματα, ἀπαξ ἀφιερῶθέντα, εἰσὶ τοῦ λοιποῦ ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα· κἀντεῦθεν διαφερομένους ἀλλήλοις, καὶ τῶν προβαλλομένων παρ' ἑκατέρου μέρους μὴ ὄντων καθαρῶς διευκρινισμένων, ἐκρίθη εὐλογον καὶ ἀπεφάνθημεν συνοδικῶς, τὰ μὲν ᾗθέντα σκευὴ μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα, διδόναι δὲ τοὺς πατέρας τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου τῷ κυρίῳ Νεῖλῳ κατ' ἔτος ἀνά τριάκοντα γρόσια. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν τοι καιρῷ διατρίβει καὶ κατοικεῖ καὶ εὐρίσκειται ὁ κύριος Νεῖλος ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρω, ἐν τοσοῦτῳ λαμβάνειν αὐτὸν παρὰ τῶν πατέρων τῆς Παναχράντου τὰ ἀνω τριάκοντα γρόσια κατ' ἔτος πρὸς μερικὴν αὐτοῦ περιθάλψιν καὶ ζωάρκειαν· ἀναχωρήσαντος δὲ τούτου ἐκεῖθεν, ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου δηλονότι, καὶ ἀλλαχόθι μεταβάντος καὶ μετοικήσαντος, μηκέτι ὀφείλειν τοὺς πατέρας τῆς Παναχράντου διδόναι αὐτῷ κατ' ἔτος τὰ τριάκοντα γρόσια. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερετίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ γενομένη εὐλογοφανὴς συνοδικὴ ἀπόφασις περὶ τῶν προειρημένων ἱερῶν σκευῶν ἔχει τὸ κύριος καὶ μένει ἀδιασάλευτος καὶ ἀμετάστρεπτος, καὶ κατ' αὐτὴν τὰ μὲν ᾗθέντα σκευὴ μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα, ὀφείλουσι δὲ οἱ πατέρες τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου παρέχειν κατ' ἔτος τὰ συνοδικῶς διορισθέντα καὶ ἀποφασισθέντα τριάκοντα γρόσια τῷ κυρίῳ Νεῖλῳ, ἐν ὅσῳ καιρῷ δῆλα δὴ εὐρίσκειται καὶ κατοικεῖ ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρω, ὀψέποτε δ' ἂν θελήσῃ ἀναχωρῆσαι ἐκεῖθεν καὶ μεταβῆναι τε καὶ κατοικῆσαι ἀλλαχοῦ παύεσθαι τὴν πρὸς τοῦτον κατ' ἔτος δόσιν τῶν τριάκοντα γροσίων, μενόντων εἰς τὸ ἐξῆς τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου ἀκαταζητήτων καὶ ἀνενοχλήτων ὑπ' αὐτοῦ. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐπιβεβαιωτικὸν γράμμα καὶ ἐπεδόθη τοῖς πατράσι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Παναχράντου. αψιε', ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ κη'».

Εἶνε δ' ἡ οἰκογένεια Μηνητριουῦ, ἐξ ἧς ὁ περὶ οὗ τὸ μετὰ χειρὸς φρόντισμα ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλος, ἐκ τῶν ἐν Ἄνδρῳ παλαιότερων. Ἐν ἐγγράφῳ ἐπὶ μεμβράνης τοῦ ἔτους 1572, Ἰανουαρίου 30, ἰνδικτικῶνος ιε', συντεταγμένῳ εἰς τὸ ἐν Ἄνδρῳ χωρίον Λάμυρα ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου Στρατηγοπούλου, γίνεται μνεῖα τοῦ κυρίου Μαρῆ τοῦ ποτὲ μαῖστορος Νικολάου Μηνητριουῦ (1). Ὑπῆρξε δὲ συγχρόνως ἡ οἰκογένεια Μηνητρι-

1) Δ. Π. Πασχάλη, Ὁ Σπαρτιάτης Στρατηγόπουλος, δημόσιος ὑπὸ βασιλικὴν

νοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ λευϊτικῶν. Δύο ἔχομεν ἐκ ταύτης ἱεράρχας, τὸν περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα ἐπίσκοπον Μετροῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλον καὶ τὸν μητροπολίτην Προύσης Κωνσταντῖνον τὸν ἐπιλεγόμενον Καλογεραῖν⁽¹⁾. Πλὴν τούτων ὁ γράφων, ἀναδιφῶν κοιμισαλέα χειρόγραφα καὶ ἀνατρέχων καὶ εἰς ἄλλας πηγὰς, ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ὑπαρξίν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης κληρικῶν, ὧν κυριώτεροι οἱ ἑξῆς :

— *Γερμανὸς Μηντρινός*, ἡγούμενος τῆς ἐν Ἄνδρῳ ἱεράς μονῆς τῆς Παναχράντου, τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὁποῖου διεπιστώσαμεν ἐκ τοῦ ἑξῆς σημειώματος σωζομένου ἐν κώδικι χαρτῶφ τοῦ 15' αἰῶνος τῆς ὡς εἴρηται μονῆς : «*Τῷ παρὼν μιναιῶν ἱπάρχι τῆς μονῆς τῆς Παναχράντου ἐν τῷ Καταφίγι ἐν τῷ Ἄντρο καὶ εἴτις τῷ ἀποξενόσι ἐξ αὐτῆς τῆς μονῆς νὰ ἔχι τὰς ἀράς τον πατέρων. Καθηγούμενος τῆς Παναχράντου Γερμανὸς ἱερομόναχος τῷ ἐπίκλι Μηντρινός*»⁽²⁾.

— *Λεονάρδος Μηντρινός*. Οὗτος κατὰ παλαιὸν γράμμα τοῦ Ἄνδρου Μακαρίου (1626—1630) ἀναγνωρίζεται ὡς ἐκ προγόνων κεκτημένος τρεῖς ἐκκλησίας κειμένας εἰς τὸ χωρίον Ἀψηλοῦ, τὴν Κοίμησιν τῆς Παναγίας, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Μέγαν Βασίλειον τὸν Οὐρανοφάντορα⁽³⁾.

— *Παπᾶ Ἀδξέντιος Μηντρινός*. Ἐξῆ ἐν ἔτει 1697, ὅτε κληθεὶς ἐξετίμησε τὴν ἀξίαν διαφόρων χωραφίων.

— *Παπᾶ Νικολὸς Μηντρινός*, ὑπογραφόμενος ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1713⁽⁴⁾.

— *Ἰγνάτιος ἱερομόναχος Μηντρινός*. Ἦκμασε τελευτῶντος τοῦ 13' αἰῶνος καὶ ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ παπᾶ Λεονάρδου Μηντρινοῦ. Οὗτος ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου βιβλιογράφων, γράψας ἐν ἔτει 1785 Ἀνθολόγιον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου⁽⁵⁾.

ἐξουσίαν νοτάριος ἐν Ἄνδρῳ. Εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ἄνδρῳ νοταρίων ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ἐν περιοδ. «Byzantinisch—Neugriechische Jahrbüchen», Athen 1930, σ. 87-98.

1) *Δ. Π. Πασχάλη*, Κωνσταντῖνος Δ. Καλογεραῖς, μητροπολίτης Προύσης (1801-1870), ἐν Ἀθήναις 1927.

2) *Δ. Π. Πασχάλη*, Χριστιανική Ἄνδρος, τευχ. Β', ἐν Ἀθήναις 1925, σ. 11.

3) *Δ. Π. Πασχάλης*, ἐνθ. ἀν.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀναγραφή χρονολογικὴ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ἀπὸ Ζωΐλου (362) μέχρι Μητροφάνου (†1889) καὶ εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ αὐτῶν, ἐν περιοδ. «Θεολογία», τ. Δ' (1926), σ. 362.

4) *Δ. Π. Πασχάλης*, ἐνθ. ἀν.

5) *Δ. Π. Πασχάλη*, Ἄνδριοι βιβλιογράφοι καὶ κωδίκων κτήτορες κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 10-11.

— Πρωτοσύγκελος Ἰγνατίος Μηνηρινός. Ἐν τῇ ἐν Ἄνδρῳ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἡ Ἁγίας σφύζεται μικρὰ ἀργυρὰ πυξίς ἐν σχήματι καρποῦ χειρός, ἐν ἣ εὑρηται προσηρμοσμένη ἡ χεὶρ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου. Φέρει ἡ πυξίς αὐτὴ καὶ 7 λίθους. Ἐπὶ τοῦ κάτωθεν αὐτῆς μέρους ἀναγινώσκεται ἡδε ἡ ἐπιγραφή :

Οὕτῃ ἡ χεὶρ τοῦ ἁγίου μαρτυροῦ Κυρικοῦ ἐστὶ τοῦ μοναστηρίου Ἀνδρου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τὸν Γαβριὸν Ἁγίας καὶ ἐπωλήθη ὑπο Ναθαναὴλ εἰς τὸν μητροπολίτην Δαρισσοῦ καὶ τὴν ἡγοράσεν ὁ πρωτοσύγκελος Ἰγνατίος Μηνηρινός δια γροσσία 320. Ἐτος 1708 (1).

Πιθανῶς ὁ πρωτοσύγκελος Ἰγνατίος Μηνηρινός νὰ εἶνε ὁ αὐτὸς μὲ τὸν προαναφερθέντα ὁμώνυμόν του ἱερομόναχον.

— Ὁ εὐλαβέστατος ἐν ἱερεῦσι παπᾶ κὺρ Ἀντώνιος Μηνηρινός, ἀναφερόμενος ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1768 (2).

— Παπᾶ Ἰωάννης Μηνηρινός (3).

— Παπᾶ Δημήτριος Μηνηρινός. Δαπάνη τούτου κατεσκευάσθη ἐν ἔτει 1763 κρήνη θολοσκεπῆς εὐρισκομένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης ἀπὸ τοῦ χωρίου Ὑψηλοῦ εἰς Μεσαθοῦριον, ἀφ' ἧς διὰ διπλῶν μαρμαρίνων κρονονῶν ῥεεὶ ἀπαύστως καὶ ἀμειώτως χειμῶνός τε καὶ θέρους ὕδωρ πηγαῖον ἀφθονώτατον καὶ διανγέστατον.

— Παπᾶ Λεονάρδος Μηνηρινός, ἱερεὺς ἐν ἔτει 1785 τῆς ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου ἐκκλησίας Παναγίας Θεοσκεπάστης. Οὗτος ὢν ἰδιοκτήτης τῆς μικρᾶς παλαιᾶς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας «κειμένης ἔξω ἀπὸ τὸ κάστρον τῆς Ἄνδρου, κάτω εἰς τὸν πύργον τοῦ ἀγᾶ», ἀφίερωσε ταύτην τὴν 3 Ἰουνίου 1790 «διὰ νὰ γίνῃ μετόχιον τοῦ Σινᾶ Ὁρους», ὑπὸ τὴν ἀπαράβατον ὑποχρέωσιν «νὰ γίνεταί εἰς αὐτὴν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον δύο φοραῖς κοινὴ λιτανία κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν, μία τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἄλλη τῆς διακακισίμου, ἡτις κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ θέλουσιν νὰ γίνεταί εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα, χωρὶς τινος ἐνοχλήσεως ἢ προφάσεως τοῦ κατὰ καιρὸν πρωτοσυγκέλλου σιναΐτου, ὡσὰν ὁποῦ ὁμοφώνως ἅπαντες τῇ γνώμῃ τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου ἄνδρου κυρίου κυρίου διονυσίου ἠθέλησαν νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος μὲ τοιαύτην ὑπόσχεσιν». Τὸ ἀφιερωτικὸν γράμμα συνέταξεν ὁ ἐν Ἄνδρῳ πρωτοσύγκελλος σιναΐτης Ἰωαννῆσιος Μπίσιτης, ὅστις καὶ ὑπέγραψεν αὐτὸ ἀποδεχθεὶς τὸν ὄρον τῆς τελέσεως ἐτησίως τῶν δύο

1) Δ. Π. Πασχάλη, Μεσαιωνικῶν καὶ μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Ἄνδρου συμπλήρωμα, ἐν «Ἐπετηρῇ τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τ. 5' (1929), σ. 206-7.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Ἀναγραφή χρονολογικῆ τῶν ἐν Ἄνδρῳ ὀρχιερατευσάντων, περιόδ. «Θεολογία», τ. Ε' (1927) καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, σ. 12.

3) Δ. Π. Πασχάλης, ἐνθ. ἀν., σ. 12 καὶ 13.

λιτανειῶν κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν Ἄνδρῳ παλαιὰν συνήθειαν καὶ παρέδωσε τὸ συνταχθὲν ἀφιερωτικὸν ἔγγραφον «τοῖς εὐγενεστάτοις ἄρχουσι καὶ πρωεστῶσι τῆς νήσου Ἄνδρου εἰς διηγεκῆ τὴν ἀπόδειξιν». Τῷ 1835 ὁ ἀπὸ Συναίου οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντῖος ἐδώρησε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εἰς τὴν τότε συνιστωμένην Καίρειον Σχολήν, ὅπως οἱ ἐν αὐτῇ διατιώμενοι μαθηταὶ ἀκροῶνται τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, ἥτις ἔκειτο πλησιέστατα εἰς τὸ Καίρειον Ὀρφανοτροφεῖον (1) Βραδύτερον ἢ ἐκκλησία αὕτη μεγεθυθεῖσα ἐγένετο ἐνοριακὴ, μεταφερθέντων εἰς αὐτὴν τῶν σκευῶν καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ξυλογλύπτου τέμπλου τῆς διαλυθείσης γυναικείας μονῆς τῆς Ἀγίας Μαρίνης τῶν Ἀποικίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὕτη κατεδαφίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν αὐτῆς ὑψώματος ἀνηγέρθη νέα μεγάλη μετὰ τροῦλλου κατ' ἀτυχῆ βυζαντιακὴν ἀπομίμησιν ἐκκλησία, τὸ δὲ λαμπρὸν ξυλόγλυπτον τέμπλον ἀντεκατεστάθη ἀπειροκάλως ὑπὸ ἄλλου μαρμαρίνου. Αἱ δύο ἐτήσια λιτανεῖαι ἀπὸ πολλοῦ ἔπαυσαν τελούμεναι, εἰς ἣν δὲ θέσιν ἦτο ἡ παλαιὰ ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἶναι σήμερον κήπος μετ' ἀναβρυτηρίου.

— Ἀγαθὰγγελος Μητρινοῦς. Ἐν τῷ ἱεροῦ ναῶ τῆς ἐν Ἄνδρῳ εὐαγοῦς μονῆς τῆς Παναχοῦντου ἀνάκειται εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, πέριξ τῆς ὁποίας παρίστανται διὰ χειρὸς καλλιτέχνου οἱ δώδεκα μεγάλοι προφῆται. Ἡ εἰκὼν φέρει βαρύτιμον ἀργυρήλατον καὶ ἔγχρυσον πλαίσιον, λίαν καλαισθήτως ἐργασμένον, ὑπάρχει δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐγχάρακτος ἡ ἐξῆς ἀνορθόγραφος ἐπιγραφή:

† Ἐγκαικοσμῆθι ἡ υπεραγία κτὼν τῆς θιαοτόκου διὰ ἐξόδου του παρ-
οισιωτάτου προηγουμένου Κυρ. Ἀγαθαγγέλου Μητρινοῦ 1795, ἰουνίου 11.
† Διὰ χειρὸς Ἀντωνίου Παρίσι.

Ἐπὶ εἰκόνας δὲ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ αὐτῷ ὡσαύτως ναῶ ἀνακειμένης καὶ φερούσης ἐπίσης πλουσιώτατον κόσμον ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, εὑρηται κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ ἀργυρηλάτου πλαισίου τὸ ἔτος 1796 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προηγουμένου Ἀγαθαγγέλου Μητρινοῦ, κάτωθεν δ' ὁμοίως τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου τορευτοῦ Ἀντωνίου Παρίση, ὅστις, εἰς κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἐπωνυμίου του, ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, Τήνιος τὴν πατρῷδα.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω πρόπει νὰ καταλέξωμεν καὶ τὸν εἰκονογράφον Νικόλαον Μητρινοῦν. Ἦκμασεν οὗτος τὴν ΙΗ' ἐκ. καὶ ἦτο ἐξ Ἀποικίων τῆς Ἄνδρου. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀληθῆ καλλιτεχνήματα, φέρουσι χρονολογίαν, καὶ τὸ μὲν κυριώτημον αὐτοῦ ὀλογράφως, τὸ δ' ἐπίωυμον διὰ τοῦ μονογράμματος: Ἔργα τοῦ καλλιτέχνου τούτου σώζονται εἰς τὰς ἐξῆς ἐν Ἄνδρῳ ἐκκλησίας: Τὴν Σάριζαν τῶν Ἀποικίων (Γενέσιον τῆς Θεοτόκου), τὴν Κατασφρητὴν (Κοίμησιν τῆς Θεοῦ-

1) Δημητρ. Π. Πασχάλη, Θεόφιλος Καίρης, ἐν Ἀθήναις 1928, σ. 55.

κου), ἔνθα ὠραία εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ Παντοκράτορος, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μεσσαρίας *Παναγία Βουργάρα*, ἔνθα δύο εὐμεγέθεις πίνακες αὐτοῦ εἰκονίζοντες τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, καθὼς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Καμάρας τοῦ Κάτω Κάστρου τῆς Ἄνδρου ναὸν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, ἔνθα εἰκὼν αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου βρεφοκομύσης. Δυστυχῶς, παρὰ τὰς κατ' ἐπανάληψιν γενομένας υποδείξεις καὶ παραστάσεις, οὐδεμία λαμβάνεται πρόνοια πρὸς διάσωσιν τῶν ἔργων τούτων, ὁσημέραι ἀφανιζομένων διὰ τε τὴν ἐπήρειαν τῶν καιρῶν καὶ τὴν ἀγροικίαν τῶν ἐπιτρόπων τῶν ναῶν, οἵτινες χάριν χυδαίας ἐπιδείξεως δὲν ὀκνοῦσι νὰ ἀντικαθιστῶσι τὰ παλαιὰ σεπτὰ καὶ εὐτεχνα τῶν ναῶν κειμήλια διὰ συγχρόνων βαναουσουργημάτων τῆς ἐσχάτως ἀπειροκαλίας.

Σημειωτέον ἐν τέλει, ὅτι οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοι τῶν Μητρινῶν μετέβαλον κακοζήλως τὸ ἐπώνυμον αὐτῶν εἰς Μενδρινός, πιθηκίζοντες ἄλλα ξενικὰ τοιαῦτα ἐπωνύμια. Ἔτσι ἀσυναίσθητως ἐχώρισαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν προγόνων των, οἱ ὅποιοι ἐπὶ αἰῶνας ἐτίμησαν τὸ ὄνομά των ἄνευ κηλίδος καὶ ψόγου.

Β'

Μεσημβρίας Γρηγόριος Περάκη Σπυρίδος

Ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀπατούρια τῆς Ἄνδρου, υἱὸς ὢν τοῦ ἐκ τῶν προκρίτων τῆς νήσου Περάκη Σπυρίδου, τῆς γνωστῆς ἐν Ἄνδρῳ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας, ἣτις εἶχε διακλαδώσεις ἐν Κάτω Κάστρῳ, ἐν Μεσσαρίᾳ καὶ ἐν Ἀποικίαις τῆς ἰδίας νήσου. Ὁ Περάκης Σπυρίδος εἶχε τέσσαρας υἱοὺς, τὸν περὶ οὗ πρόκειται μητροπολίτην Γρηγόριον, δύο ἱερομονάχους, τὸν Λεόντιον καὶ Νικόδημον, καὶ ἓνα κοσμικόν, τὸν Μιχαήλ, οὗτινος υἱὸς ἦτο ὁ Γεώργιος Σπυρίδος ὁ ἐπιλεγόμενος Πουγγίας, ἐκ τῶν ἐντίμως μεθεξάντων εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα τοῦ 1821 (1). Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1678 καὶ 1699 ἀναφέρεται ὁ ἀφέντης Περάκης Σπυρίδος, τῷ δὲ 1800 μνεῖα γίνεται τοῦ ἐκ τῶν προυχόντων τοῦ Κάτω Κάστρου Ζανῆ Σπυρίδου τοῦ ἐπιλεγομένου Καζανόβα. Γνωστὸς ὡσαύτως εἶναι ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ὁ Ἄντ. Σπυρίδος, διατελέσας συμβολαιογράφος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Μητροπολίτης ὢν Δρύστρας ὁ Γρηγόριος μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Μεσημβρίας τῷ 1801. Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε' (1806—1808) ἐθρῖσκομεν τὸν Μεσημβρίας ἐνδημοῦντα εἰς Κωνσταντινού-

1) Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 84.

πολιν ὡς συνοδικόν, ὡς τοιοῦτος δὲ φέρεται συνυπογεγραμμένος μεταξὺ τῶν λοιπῶν συνοδικῶν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1806 ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν Ἄνδρῳ γυναικείας οἰκογενειακῆς αὐτοῦ μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης σ. γλίλω, δι' οὗ ἡ μονὴ αὕτη καθίσταται σταυροπηγιακὴ, καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1807 ἐν σιγγιλιώδει γράμματι «περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τοῦ κειμένου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀθηνῶν τοῦ ἐπιλεγομένου τοῦ Πιερᾶκη» (1).

Τῷ 1808 παραιτηθεὶς ὁ Γρηγόριος τῆς Μητροπόλεως Μεσημβρίας μετέβη εἰς Ἄνδρον, ὅπως ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν διεύθυνσιν τῆς εὐαγοῦς καὶ ἱερᾶς μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνήγειρεν ὁ ἀδελφός του ἱερομόναχος Λεόντιος Πιερᾶκη Σπυρίδος, εἶχε δὲ τὴν ἐπιστασίαν ταύτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεοντίου ὁ ἀδελφός του ὡσαύτως ἱερομόναχος Νικόδημος. Ἀλλὰ θανόντος καὶ τούτου καὶ τῆς μονῆς, ἥτις ἦτο γυναικεία καὶ εἶχεν ἀναχθῆ εἰς μεγάλην ἀκμὴν, ἐχούσης ἀνάγκην αὐστηροῦς ἐποπτείας, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Ἄνδρον πρὸς τοῦτο ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος, εἰς ὃν ἡ μονὴ αὕτη εἶχε περιέλθει μετὰ τῶν πολλῶν κτημάτων τῆς κληρονομικῶ δικαίωματι μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν του, ἐχόντων κτητορικὸν ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα. Μετ' ἀσκητικῆς δ' ὄντως αὐστηρότητος διηύθυνε ὁ Γρηγόριος τὰ τῆς μονῆς ταύτης, ἐν ἧ καὶ κατέλυσε τὸν βίον μετὰ τὸ 1820 (2).

Τὸ ὄνομα τοῦ Μεσημβρίας Γρηγορίου μνημονεύεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς ὡς εἴρηται μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἄνωθεν τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ τέμπλου. Εἶνε δ' ἡ ἐπιγραφὴ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας γεγλυμμένη διὰ κεφαλαιωδῶν γραμμῶν κατὰ τὸ βυζαντιακὸν ἰδιότυπον, καὶ ἔχει κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ὧδε :

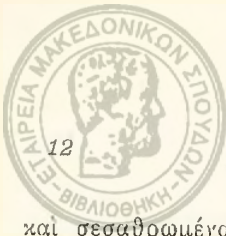
† Ἡ μὲν ἐκ βάρθρον ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ τούτου ᾠκοδομήθη παρὰ Λεοντίου ἱερομονάχου ἀψιγ', ὁ δὲ καλλοπισμὸς αὐτοῦ νῦν ἀπαρτίσθη διὰ προτροπῆς καὶ ἰδίας δαπάνης τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Μεσημβρίας Κυρίου Γρηγορίου κατὰ τὸ φως' (1806).

Ἐν τῷ χωρίῳ Κυπρίνια τῆς Ἄνδρου, τὴν ἐπίκλησιν λαβόντι ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ μοῦ υδρίου τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ, ἐγείρεται ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, πάλαι ποτὲ ἐνοριακός. Ἐχει ὁ ναὸς οὗτος τέμπλον ξυλόγλυπτον, ἐφ' οὗ σὺν ἄλλοις ἀνάκειται εἰκῶν, δεξιᾶς χειρὸς ἔργον, φέρουσα χρονολογίαν 1804. Ἐν Μηναίῳ δὲ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἔχοντι ἀποκεκομμένην τὴν πρώτην σελίδα, ἀνέγνωμεν πρό τινων ἐτῶν τὸ ἐξῆς ἐν τῷ τελευταίῳ παραφύλλῳ σημείωμα :

«Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν τοῖς κτήμασι πέφυκε τῆς μονῆς τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Εἰρήνης, ἅτινα μὲ τὸ νὰ εὐρέθησαν πεπαλαιωμέα

1) Β. Α. Μυστακίδης, ἐν περιοδ. «Παρθενώ», τ. Θ' (1885), σ. 293.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Μονὴ Ἁγίας Εἰρήνης, ἐν Ἀθήναις 1930.

καὶ σεσαθρωμένα ἐσταχώθησαν καὶ ἐδιορθώθησαν διὰ προτροπῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου ἁγίου Μεσημβρίας κυροῦ Γρηγορίου Σπυρίδου, κατὰ τὸ «ως'».

Γ'

Μεσημβρίας Ἰωσήφ Λεφάκης

Ἄνδριος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς ἐν Χώναις τοῦ Κορθίου ὁ Ἰωσήφ Λεφάκης, προήχθη, ἐπώνυμος ὢν ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς, εἰς τὴν Μητρόπολιν Μεσημβρίας τῷ 1814. Ἰερομόναχος ὢν κατελέγετο ἐν τοῖς διακριθεῖσι διδασκάλοις τῆς περιωνύμου σχολῆς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος (Ἀρναούτσιοι) Κωνσταντινουπόλεως (1), ὡς τοιοῦτος δ' ἐχειροτονήθη ἐν αὐτῷ τῷ πατριαρχικῶναφ εἰς ἐπίσκοπον τιτουλάριον Μελιτηνῆς (2) κατ' Αὐγούστον τοῦ 1809 ἐπὶ Καλλινίκου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας «κατὰ θεομὰς δεήσεις καὶ παρακλήσεις τῶν ἐκεῖ κατοικούντων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐπὶ τῷ ἀποκατασταθῆναι προεστῶτα ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῶν Παμμεγίστων Ἰαξιαρχῶν» (3) Καθ' ἣ δὲ σημειοῦται ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀσωμάτων τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὁ ἅγιος Μελιτηνῆς ἐπλήρωσε 1440 γρόσια ἐμβατικά μηνῶν δεκαοκτῶ καὶ ἡμερῶν δεκαεπτά, ἔξ ὧν τὰ μὲν 440 διὰ τοὺς παρελθόντας ἔξ μηνας καὶ 17 ἡμέρας, τὰ δὲ 1000 διὰ τὸ ἐλευσόμενον νέον ἔτος, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς α' Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (4). Βραδύτερον ὁ Μελιτηνῆς ἐχοροστάτει εἰς τὴν ἐν Τζουπαλῆ, ἐνορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον αὐτῆς τὰ ἑλληνικά.

Τῷ 1813 ὁ Ἰωσήφ ἐγκατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἄνδρον, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ συστήσῃ ἐν Κορθίῳ, τῇ ἰδιαίτερᾳ πατρίδι του, σχολεῖον καὶ διδάξῃ ἐν αὐτῷ. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ πρὶν ἢ γείνη ἀρχιερεὺς ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Ἄνδρου Διονυσίου Β' συσταθεῖσαν ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου σχολὴν ἑλ-

1) Β. Α. Μυστακίδης, ἐν περιοδ. «Παρνασσῶ», τ. Θ', σ. 291.—Φαίδωνος Κουκουλέ, Ἱστορικὰ σημειώματα περὶ τῶν σχολῶν Μεγάλου Ρεύματος, ἐν περιοδ. «Ξενοφάνει», τ. Ε' (1907), σ. 453-465 καὶ τ. ζ' (1909), σ. 87-93 καὶ 110-117.

2) Ἡ Μελιτηνὴ ἦν πόλις ἐπίσημος τῆς Καππαδοκίας, ἐν αὐτῇ δ' ἐγεννήθη ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ Μέγας καὶ ἐμικτύρησεν ὁ ἅγιος Πολύευκτος, ὑπῆρξε δὲ καὶ πατρις Μελετίου τοῦ θεαπεσίου πατριάρχου Ἀντιοχείας. Κατεστράφη τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

3) Ἀβασανίστως ἔγραψάν τινες, ὅτι ἐχειροτονήθη ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας τοῦ αἰοδίου Γρηγορίου τοῦ Ε' Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰωσήφ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς τὸν Αὐγούστον τοῦ 1806, ὁ δὲ Γρηγόριος ἀνέλαβε τὸ δεύτερον τὴν πατριαρχίαν ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τούτου. Μ. Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σ. 680.

4) Κώδικος σ. 124.

ληνικῶν γραμμάτων, ὡς τεκμαίρεται ἐξ ἀλληλογραφίας μεταξὺ ἀμφοτέρων, σωζομένης παρὰ τῷ γράφοντι (1).

Ἄλλ' ἐνῶ ἅμα τῇ ἀφίξει του, φέροντος μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δεκάδα ὑποτρόφων μαθητῶν, τῷ ἐγένετο λαμπρὰ ἐν Κορθίῳ δεξίωσις καὶ προσεφέρθη μάλιστα εἰς αὐτὸν ὅπως ἐγκατασταθῇ εὐπρεπῶς ὁ ἐν Κορθίῳ πύργος τοῦ Καμπάνη τοῦ ἐπιλεγομένου Σταθακοπούλου, βραδύτερον ἐπῆλθε ρῆξις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν προκρίτων τοῦ Κορθίου, ἀξιούντων ὅπως ἡ Σχολὴ ἀνεγερθῇ ἐν Μοσχίωνι, ἐνῶ ὁ ἅγιος Μελιτηνῆς ἐπέμενε νὰ συστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ γενέθλιον χωρίον του Χώναις. Ἐνεκα δὲ καὶ ἀνεπαρκείας τῶν προσφερομένων εἰς αὐτὸν ἐν Κορθίῳ μέσων, ἰδίως μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἐξ Ἀηδονίων τοῦ Κορθίου κοιζάμπαση Ἰωάννου Καμπανίκη διὰ τοῦ ἐκ Κάτω Κάστρου Δημητρίου Π. Καμπάνη, ἐξηναγκάσθη ὁ Μελιτηνῆς, πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ νέου κοιζάμπαση, ἰὰ μεταβῆ ἐκὼν ἄκων εἰς Κάτω Κάστρον καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν 7 Ἰουνίου 1813 διὰ συμφωνητικῶν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τὴν ἐπιστάσιαν τῆς ἀνεγειρομένης διὰ τὴν Σχολὴν ταύτην νέας οἰκοδομῆς ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ 1200 γροσίων, ὑποχρεούμενος ὅπως διὰ τούτων πληρώσῃ καὶ τὸν μισθὸν ἐνὸς ὑποδιδασκάλου βοηθοῦ του.

Ὁ μισθὸς δὲ αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὰ πρὸς ἀνάγερσιν τῆς σχολῆς ἀναγκαίουντα χρήματα, θὰ κατεβάλλοντο εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν συναφθεῖσαν συμφωνίαν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῆς σχολῆς, εἰς οὓς εἶχεν ἀνατεθῆ καὶ «ἡ σύναξις τῶν συνδρομῶν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκοδομῆς». Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς ὑπεσχέθη ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ ἰδίῳ ἀπὸ 7 Ἰουνίου 1813 συμφωνητικῶν νὰ ἀφιερῶσῃ ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης τοῦ Κάτω Κάστρου δέκα χιλιάδας γροσίων, τὰς ὁποίας εἶχε δανεισμένας ἐπὶ τόκῳ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συντεχνίαν τῶν Γουναράδων, ὅπως ἐκ τοῦ τόκου αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀφιερῶντος λαμβάνῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ ὁ κατὰ καιροὺς διδάσκαλος τῆς σχολῆς.

Ἦρχισε δὲ τακτικὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Μελιτηνῆς, μετ' ἐνθέου ζήλου ἐργαζομένου, καὶ προσέβαιναν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας ὁ ΒΑ τοῖχος ὑψώθη μέχρι τῶν θυρωμάτων (2). Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ συλλεγέντες ἔρανοι δὲν ἀντεπεκρίνοντο πρὸς τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὴν οἰκοδομὴν δαπάνας οἱ ἐπίτροποι τῆς σχολῆς δὲν ἐφαίνοντο συνεπεῖς πρὸς

1) Πρὸβλ. *Δημητρ. Π. Πασχάλη*, Ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἀνδρου Σχολὴ Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Τουρκοκρατίας) ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Θ' (1926), σ. 222-268 καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει.

2) Ἐπὶ τῶν θεμελιῶν τῆς σχολῆς ταύτης ἀνήγειρε τὸ Ὄρφανοτροφεῖόν του ὁ Θεόφιλος Καϊρης.

τάς ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις των. Ἐπῆλθεν οὕτω ἔντασις τῶν σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Μελιτηνῆς, ἣτις ἔφθασεν μέχρι ῥήξεως ἐκ τοῦ ἐξῆς ἀναφύεντος ἐπεισοδίου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τῆς σχολῆς μαθητῶν ἦτο καὶ τις ἱεροδιάκονος Μακάριος Δαπόντες Μάκολας, ἱκανῶς μὲν προηγμένος τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ σφόδρα φηγύπονος, ἀνυπότακτος καὶ θρασύς. Καὶ ποτε ὁ ἄλλως εὐόργητος Μελιτηνῆς ἐξαφθίει διατὴν αὐθάδειαν τοῦ διακόνου μαθητοῦ ἔδειρεν αὐτὸν ἀνηλεῶς διατὴς διδασκαλικῆς ῥάβδου, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ «ἔστρωσεν εἰς τὸν φάλαγγα», τιμωρίαν αὐστηροτάτην μὲν, ἀλλ' ἐκ τῶν συνήθων σωφρονιστικῶν μέσων τῶν ἐν χρήσει εἰς τὰ ἐπὶ τουροκρατίας σχολεῖα.

Ἐπειδὴ δὲ συνεπεῖα δριμυτιῶν παραπόνων τοῦ πατρὸς τοῦ δαρέντος διακόνου, ὅστις ἦτο ὄχι μόνον ἐκ τῶν σημαινόντων ἀρχόντων, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ «καρικός τῆς Ἄουστρίας», πολὺς ἐδημιουργεῖτο θόρυβος ὑπὸ τῶν θεωρησάντων ἑαυτοὺς ὡς προσβεβλημένους ἀρχόντων τῆς νήσου, ὁ μητροπολίτης Ἄνδρου Διονύσιος ἠναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν Μελιτηνῆς ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἐχαράκτιζεν ὡς ἀνάρμοστον τὴν ποινὴν καὶ ἄνευ τινὸς δικαιώματος ἐπιβλήθεισαν, διότι ὁ τιμωρηθεὶς ἦτο μὲν μαθητῆς, ἀλλὰ πρωτίστως ἱεροδιάκονος, τὸν ὅποτον οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τοιαύτην ἐξευτελιστικὴν τιμωρίαν καὶ ὅστις ἄλλως ὑπῆγετο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου του, μόνου ἀρμοδίου νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν παρεκτρέπομενον κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων κελευόμενα, ὁ Μελιτηνῆς, ἔχων καὶ ἄλλας ἀφορμὰς, διότι τελευταῖον ἐπέζητο ὄχι μόνον ἱκανὸν μέρος τοῦ ἰδίου μισθοῦ νὰ καταλείπῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ προκαταβάλῃ μάλιστα τὰ ὑποσχεθέντα μετὰ θάνατον δεκακισχίλια γρόσια τῆς ἰδιαίτερας περιουσίας του διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σχολείου, μετὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῷ ἀπεδίδοι ταῦτα βραδύτερον, ἀνεχώρησεν ἐξαπίνης δι' ἐπὶ τούτῳ ναυλωθέντος ὑπ' αὐτοῦ πλοίου εἰς Χίον, ὅθεν ἀπέστειλε πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἄνδρου τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ μητροπολίτῃ ἀγίῳ ἀνδρου κυρίῳ
μοι κω διονυσίῳ τῷ σεβαστῷ μοι δεσπότη

εἰς ἄνδρον

προσκυνητῶς

Τὴν σεβαστήν μοι αὐτῆς πανιερότητα προσκυνῶ ὡς εἰκόσ.

— Ἐγώ, δεσπότη μου, σήμερον ἐκ Χίου κινῶ διὰ τὴν πόλιν, πρὸς ἣν ὑπάγω νὰ θεωρήσω μερικὰς ὑποθέσεις μου, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπιστρέφω· δὲν εἶπον τινὸς αὐτοῦ ὅτι πηγαίνω εἰς βασιλεύουσαν, διότι με ἐμπόδιζαν με πολλοὺς φοβερισμοὺς φυλακῆς, καὶ δαρυῶν, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ὁρμὴν παρακαλῶ νὰ προστάξετε τὸν γεωργάκην γούναρην πελοποννήσιον νὰ πάρῃ ὅλα τὰ πράγματά μου εἰς τὸ ὀσπήμιόν του νὰ τὰ φυλάξῃ ἕως νὰ ἐπιστρέψω· ὁ σεραφεῖμ ἄς ἔχῃ τὴν φροντίδα τῶν μαθητῶν καθὼς

τοῦ παρήγγελαι· ἐγὼ ἄφ' οὗ τελειώσω τὰς ὑποθέσεις ἐπιστρέφω· ταῦτα καὶ μένω ὄλως πειθήμενος εἰς τὰς προσταγὰς τῆς πανιερότητός της.

αὐγῶ Ἰουνίου 18.

Ὁ Μελιτηνῆς

Πάντας τοὺς ἄρχοντας
προσαγορεύω· τὰ γὰρ τὰ λά-
φυρα διὰ τοὺς . . . λέγει ὁ ὁ-
μηρος.

Ἄλλ' ὁ Μελιτηνῆς μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲν ἐπαιήθητε πλέον εἰς Ἄνδρον. Παρακαλούμενος δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ καὶ αὐτὴς τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς, ἔγραφε τῇ 30 Ἀπριλίου 1814 εἰς τὸν μητροπολίτην Ἄνδρου Διονύσιον, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ στέρξῃ εἰς τοῦτο, εἰάν προηγουμένως δὲν ἱκανοποιεῖτο ἐπαρκῶς δι' ὅσα ἔπαθεν ὑβρισθεὶς καὶ ζημιωθεὶς. Παρεπονεῖτο δὲ κατὰ τοῦ Μιχαὴλ Καίρη, ἀδελφοῦ τοῦ ὑποδιδασκάλου Σεραφεῖμ Πέτρου Καίρη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος ἔλαβεν ἐκ τοῦ σχολείου διάφορα πράγματα, τὰ ὅποια αὐθαίρετως κατεκράτει, καὶ ἠπέλλει τοῦτον δι' ἀφορισμοῦ, εἰάν δὲν τοῦ ἀπέστελλεν αὐτὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ παρέλθῃ δέμηνον ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔγραφε τὴν τελευταίαν ταύτην πρὸς τὸν Ἄνδρου Διονύσιον ἐπιστολὴν ὁ Μελιτηνῆς Ἰωσήφ Λεφάκης ἐξελέγετο μητροπολίτης Μεσημβρίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1814, τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ γενομένων ἐπὶ πατριαρχοῦ Κυρίλλου ζ' τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῶ τοῦ Τιμίου Προδρομοῦ, τῷ μεταξὺ Κουρουτσεσμε καὶ Ἀρναούτκιοι κατὰ τὴν παραλίαν κειμένῳ, ὅστις κοινότερον ἐλέγετο τοῦ Σεράφ Μπουρνου, πλησίον τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ἑαρινὸν ἦτο ἄλλοτε πατριαρχεῖον (1).

1) Β. Α. Μυστακίδης, Περὶ τῶν ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Κουρουτσεσμέ χειροτονιῶν, μεταθέσεων κλπ., «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. 1885, σ. 454-462.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ, σ. 77 καὶ ἐν περιοδ. «Παρθενῶ», τ. Θ', σ. 293.—*Φαίδωνος Κουκουλέ*, Περὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν Μεγάλου Ρεύματος ἀπὸ τοῦ 1750 μέχρι τοῦ 1850, ἐν περιοδ. «Ξενοφάνει», τ. Γ' (1905), σ. 410 κ. ἐ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορικὰ σημεῖώματα περὶ τῶν σχολῶν Μεγάλου Ρεύματος, ἐνθ. ἀν., τ. Ε' (1907), σ. 453-465 καὶ τ. Σ' (1909), σ. 87-93 καὶ 110-117.—*Σπ. Π. Δάμπρου*, Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἀγίῳ Νικολάφ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου, σ. 4, ἐνθα ἐσφαλμένως ἐν ἐπιστολῇ Ἰω. Τέντε ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Μελιτηνῆς Ἰωσήφ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ἰωσήφ.—*Εὐσταθίου Ἀθανασιάδου*, Προσλαλιὰ γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Ἐρμουπόλει Συλλόγου τῶν Ἀνδρῶν τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1884, σ. 9, ἐνθα ἐξ ἀσυγγνώστου ἀνεπιστάσια· ὁ Μελιτηνῆς ἀναφέρεται ὡς ὀνομαζόμενος Μελέτιος ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ Ἰωσήφ.

Δημ. Γ. Πασχάλη

Περὶ τῆς δράσεώς του ὡς μητροπολίτου Μεσημβρίας οὐδεμίαν εἶδησιν ἔχομεν. Ὅτι μόνον γινώσκουμεν περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἦτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀπὸ τοῦ 1818 μεμνημένος, καὶ ὅτι ἀπέθανε κατὰ Μαΐον τοῦ 1821. Ἐκ τοῦ χρόνου δὲ τοῦ θανάτου του, συμπίπτοντος πρὸς τὰ δραματικὰ συμβάντα τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξεφράζομεν ἄλλοτε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Ἰωσήφ Λεφάκης εἶνε λίαν ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρξεν ἐκ τῆς ἀγίας χορείας τῶν ἐθνομαρτύρων τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἱεροῦ ἀγῶνος, τοὺς ὁποίους ἠγγόησεν ἀτυχῶς ἡ ἱστορία διὰ τὴν ἐκ τῶν ἀνωμάτων καιρῶν ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ οὔτινες δὲν εἶνε οὔτε οἱ ὀλιγαριθμότεροι, οὔτε ἴσως οἱ ὀλιγώτερον συνεργήσαντες, εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Καὶ ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη ἐξηλέγχθη εἰς τῶν ὑστέρων ὄχι ἀβάσιμος, διότι ἐκ νεωτέρων ἡμῶν ἐρευνῶν ἠρῦσθημεν τὴν ἀναμφήριστον πληροφορίαν, ὅτι ὁ εὐλαΐδευτος τῆς Μεσημβρίας μητροπολίτης, μεταφθόμενος ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀποπειραθεὶς νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τοῦ χανίου, ἐν ᾧ εἶχον διανυκτερεύσει, ἐπυροβολήθη καὶ εἶτα ἐκρεμάσθη διὰ βρόχου ἀπὸ τινος κατὰ τὴν ὁδὸν δένδρου.

Ἐν Ἀνδρῶ, Μαΐου φθίνοντος 1931.

Δημήτριος Π. Πασχάλης.